

COSINZEANA

PROPRIETAR: Dr. SEBASTIAN BORNEMISA

REDACTOR: Dr. NICOLAE DAMIAN

Anul - IV. Nr. 51-52.

Abonamentul: Pe an 12 cor. Pe 1/2 an 6 cor.
România 30 lei. - America 3 dolari. - Germania 15 M.

Orăştie, la Oricean 1914.

MORȚII

NOȘTRI

† Herăștiu C. Deac, prof. la preparanșia din Gherla, mort în război.

† Romășcu Dumitru, (cel din stânga), rigorosant în drepturi, căzut în luptele
(La dreapta e fratele său mai mare, dat în luptele cu Ruși). - (vezi în „Alba”

Steaua sus răsare

Și-i din ce în ce mai frumoasă, mai strălucitoare și mai plină de lumină... În strălucirea ei dumnezeiască, aruncă fășii de lumină peste văi, peste codri, peste vărfuri de munți și în visul oamenilor din noaptea sfântă a Nașterii Mântuitorului, prelinge, odată cu raza ei caldă, gânduri noi și îndrăznețe, iluzii mari și fermecătoare și o credință mai vie și mai puternică, decât ceea, pe care am avut-o.

Steaua sus răsare, steaua norocului nostru și a visurilor popoarelor, și noi privim la ea încrezători și buni, cuminți și blânzi, privim să vedem unde s'oprește, de-asupra căror coline, de-asupra căror codri? Acolo e mântuirea și-acolo se înfiripă în zilele acestea mari, cum n'au mai fost pe lume, o viață nouă, o soarte mai bună, mai ademenitoare și mai plină de promisiu.

Ochii noștri privesc cu sfințenie la ea, cum se desfășoară din greul norilor, cum crește și cum luminează clipă de clipă mai mult și tot mai mult...

Ce strălucitoare e! Și cât de departe luminează ochiului cuminte și cât de mult spune celuia, care a crezut și care a așteptat-o.

În sufletul nostru se 'nchiagă inimuri de bucurie și 'n noaptea sfântă strigăm în cântecele tremurătoare ale copilașilor — căci numai ei mai sunt pe-acasă, — cu glasul încrezător și răscumpărător de eterinți de veacuri:

lată steaua, steaua sus răsare, ca o taină mare!

Crăciun.

Unde-i pacea și iubirea, care trebuie să încadreze această sărbătoare a dragostei?..

Ce s'a făcut cu misticismul și visarea ei, care legănă de-opotrivi copil și bătrân, în brațele ei adormitoare, uitând amarul vieții, în taina ei profund misterioasă?..

Sărbătoarea bucuriei, de astădată a bătuț sfios la ușa săracului și a bogatului, iar noi stăm cu sentimente atât de schimbate în fața ei, că nu ne mai recunoaște..

Sclipirea luminiițelor, nu ne mai înduioșează, mirosul de brad și frunzișele lui ascuțite, par înrouate de sânge, ele nu ne mai pot aminti zilele copilăriei, care altă dată ne umplău sufletele de mângâieri.

O ceață însângerată s'a lăsat asupra pământului, înfășurându-ne greu, mințea și toate simțurile noastre.

Îngerii Domnului nu pot spinteca această negură, iar glasurile lor arginții se pierd în strigăte de moarte și glasuri înfricoșate de tun...

Toată dragostea, ne flutură de parte, asupra corturilor mărunte de tabără, unde cei dragi, își încălzesc membrele trudite de nevoile războiului.

Uneori ne închidem ochii, nu pentru că să ne lăsăm cutropiți de vraja visării, ce altădată se făcea stăpână pe sufletele noastre, încercăm numai sfios, să întrerupăm o iconă zugrăvită de mâna haină a războiului.

Îi vedem pe toți, cei-ce în sara asta sfântă, trebuie să lumineze cu surâsul blând, căsuțele lor, sufletele copiilor și ale mamelor.

Acolo sunt cu toții, bărbaiți, părinți, frați, cu fețele zbcuite de suflul rece al iernii, ascunși pe sub pământ, în tovarășia sobolilor, vedem mormane de zăpadă, sub a căror sclipire, dorm somnul liniștit de veci, părinți, a căror copilași în van rostesc în sara aceasta:

Înger, îngerului meu,
Adu și pe tatăl meu...

Din ce izvor al credinței, să ne adăpăm sufletele, în zilele acestea de Crăciun?..

Sărbătoarea dragostei, s'a prelăcut în a urei, când popoarele își măsoară puterile lor, și se predă, cea mai grozavă tragedie a omenirii...

Văzduhul e plin de suspine, ce izvoresc din piepturile celor plecați, și celor rămășiți acasă.

Ele se întâlnesc la răspântii muntoase, planează asupra câmpiilor înghețate, și într'un amestec de fanfare, bocele funebre, se izbesc de geamurile noastre, aducându-ne din departări, suflul rece al morții...

Ne cutremurăm. Cu ochii îndurerăți, din cari picură lacrimi desnădăjduite, ne întrebăm, unde-i pacea?.. unde-i liniștea școlii acesteia, ori a dispărut și steaua, care înainte cu veacuri, a condus lumea la iubire și bună înțelegere?..

Satul pare mort, căsuțele sfioase întunecate, câte o luminică ici-colo, pâlpâie în tremurări sinistre, ca beciurile din ungherul părăsit al criptelor...

O mamă zgribură lângă vatra de cărbuni stânsi, ascunzând sub faldușurile mânecii, capetele celor patru copilași.

Tăcere adâncă, suspinele lor aluneacă ușor, spre geamurile reci, spoiundu-le cu bură înghețată. Dintr'un cap al satului, se aud glasuri înțarțiate de colindători, ce singuri vestesc sara de Crăciun.

Străile sunt goale, covrigii nu mai sunt pe seama lor.

Un glas de clopot spintecă tăcerea satului. Siluetele negre a caselor par că tresăriră. Tăcerea somnoroasă se umplu de chemări la rugăciune.

Femeea își desvăluie copilașii, așează un brăduț despoiat, în mijlocul mesii, îngenunchiază cu toții în jurul lui, cu ochii înlacrimați, rostesc abia în șoaptă:

„Privește, Doamne, acești patru orfani, privește-mă pe mine!.. Tatăl lor s'a dus, e mult de când nu ne mai scrie..."

Se poate că e mort, și doarme
sub glie de zăpadă... Îndură-te spre
noi Doamne, acasă ni-l adă!.."

Blaș
Leontina Ciura.

□ □ □

Răvaș în tabără.

De când te-ai dus, iubite,
În tabără sub steag,
Mi-e inima cernită
Și sufletul pribeg...
Alătura de tine
Mă aflu 'n ori-ce vreme,
Nu știu ce-i frica morții,
Zadarnic tunul geme...
În preajma ta iubite
Eu zbor neîntrerupt,
Când gloanțele te-atac
De-asupra-ți mă fac scut,
Și te sărut, te mângâi
Când stai în șanș culcat,
Cu gândurile-aduse
Aici, la noi în sat...

Și ce să-ți spun? — Că satul
Și casele-s pustii?!
Doar vântul toamnei spune
De-a lumii vijelii...
Că hora, șezătoarea,
De mult au încelat,
Că toată veselia
Din vremuri, s'a curmat...
Azi fetele n'asteaptă
Pe dragu 'n preajma porții...
Miresei fericele
De ieri, — azi mâna sorții
La sfâșiat cununa
De mirt, — și 'n loc de mire
Cu jale-a cununat-o —
Ce-i pasă de iubire?

De când te-ai dus, iubite,
N'am pus în plete flori,
Nici strai de sărbătoare,
Ci merg adeseori
La-altarul Preacuratei
Lumină de aprind,
Și rugii, calde, sfinte
Aripă de-i întind...

Eu cred, simt, știu anume,
Că tu o să revii,
Să treci prin miile de gloanțe
Și-ori câte vijelii!
Căci vecinic ți-e aproape
Prea bunul Dumnezeu
Și ruga mea ferbinte,
Iar scut, iubite-s — eu...

LIVIA REBREANU

† Prof. Horațiu Deac dela preparandia din Gherla (dat pe pag. 1 în uniformă de soldat), — în costum național, ca conducător însuflețit al unui grup de căușeri inteligenți. Român bun, purtă cu fală acest costum la prilegiuri sărbătorești. — A purtat moartea de erou, ca voluntar plutonier în reg. 63 de infanterie, în crâncena luptă cu Rușii, întâmplată la 21 Octomb. 1914, lângă munții Jancoș (Galiția), în direcția Stary-Samborului. Eră în vârstă de abia 25 de ani... Despre profesorul iubit și de care se legau cele mai frumoase speranțe, — ni se scriu următoarele, de cătră un bun cunoscător al său din Gherla :

† Prof. Horațiu C. Deac.

Precum primăvara între celelalte anotimpuri, astfel strălucesc tinerețele în viața unui pământean. Ele formează primăvara vieții noastre, când legănați de frumoasele iluzii nu cunoaștem piedeci și greutăți, când alergăm după idealuri, și când totul ce ne încunjură este plin de atâta farmec și dulceăț.

Și când primăvara se usucă și cade o frunză, când vântul cald și

molatic șoptind o duce în depărțări necunoscute, o jale mai adâncă ne cuprinde sufletul văzând sărmana frunză răpită din podoaba de verdeăț ce o formează tovarășele ei vesele.

Și în zilele de grea încercare ce trăim azi, atâtea și atâtea podoabe ale neamului nostru lipsit de noroc se duc, să prăpădesc în noianul veșniciei, luptând pe câmpul de onoare pentru patrie și tron.

Sărmanii „mândri codrilor păuni“,

Opăcirea Rușilor în Carpați: Patrul de-ale armatelor noastre, sus pe stânci, pândind depărtările, ca la ivirea inamicului, să se adune și să le ație calea.

voinicii noștri frați și fii, cum se sting în neagra străinătate, lipsiți de fericirea de-a avea la căpătaii o mângâiere dulce de mamă ori o vorbă scumpă de soție, care să le alineze chinurile prin cari trece un muritor la nemurire! Câte suflete rămân cernite pentru întreaga lor viață, și câte inimi nemângăiate în veci pe urma color dispăruți!

Pedagogia română încă a fost greu atinsă prin pierderile ce i le-a pricinuit și până acum războiul.

S'a stins o pleiadă de învățători de ai noștri, și am deplâns pe eruditul Dr. Bogdan, pe înfăcărutul

Dr. Sădean și pe visătorul și veselul Horațiu Deac.

Cest din urmă fiindu-mi coleg la acelaș institut, las' să-i reînprospetez în puține cuvinte memoria-i binecuvântată.

Abia a fost la începutul carierii sale de profesor, abia își făcăt anul de praxă la școala normală din Gherla și trebui să isprăvească și cu anul de voluntar, când apoi cu temperamentul lui neastâmpărat și cu sufletul lui veșnic zburător spre regiunile frumosului, cu atâția alții împreună fu dus pe câmpul de războiu.

S'a dus și el să nu mai vie, și

azi își doarme somnul lin sub glia învătă de cetină, în apropierea codrului cu care era înfrățit, lângă un părăuș ce murmură a jale, stropit și de sângele lui, colo sus în Galiția, în direcția Stary-Samborului.

Iacă povestea atât de tristă a unuia dintre cei mulți ai noștri.

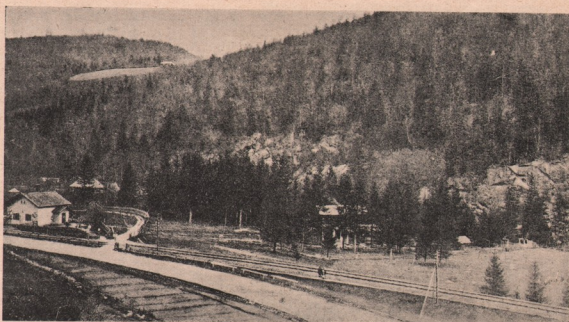
Îl văd par'că, ca copil mic, vioi, neastâmpărat, visător, scrutaător, dar pururea corect, recunoscător, iubitor și devotat.

Îmi reamintesc zbuciumul lui sufletesc de a se vedea cu talentul său desfășurat, ca să poată întruchipa frumosul cu penelul lui măiestru, îl știu înaintând treptat, pururea cu ochii în zările albastre, ca să poată concepe și potrivi bine culorile pe pânzele atât de dragi lui.

Și într'o zi — pe elevul de odinioară — îl văd muncind împreună ca dascăl, aceeași fire iubitoare și visătoare din copilărie, acelaș temperament pururea vesel cu o conștientizată și un zel fără de samăn.

Și-l știu cu o dragoste nemărginită față de studiile sale, poate doar pentrucă eră desemnat și română între ele, dar poate greșesc, ci singur pentru simțul de a-și împlini datorița cu punctuozitate despre ce întotdeauna a dat dovezi. Și-i văd azi la nemângăiații lui părinți acele memorii frumoase scrise între bubuitul asurzitor al tunurilor și între vuietul sinistru al șrapnelor, le știu ajunse la ai săi prin bunăvoința tovarășilor și prietinelor lui de pe câmpul de războiu. Din aceste memorii scrise cu puțină excepție până în ziua, când i se curmă firul tinerii lui vieți, deslușesc din ele pe lângă omul harnic și punctuos, pe copilul cu atâta dragoste față de părinți, pe artistul în formație zburând mereu spre culmile idealului, pe omul cu inimă atât de nobilă și cu suflet atât de creștinesc...

Și par'că îmi defilează pe dinaintea ochilor cu pușca și ranița în spate, cu firea lui delicată nepotrivit acolo, unde moartea cu aripile ei întinse și cu resulful rece dominează văzduhul, — și totuș

O trecătoare prin Carpați, vales laremcze, ce duce prin pasul Vereczke, prin care au venit Rușii întâia oară.

făcându-și datoria până la ultima suflare.

Sunt oameni, de cari ne leagă suvenirii veșnice, și sunt prietini, cari devin nedespărțiți de inima noastră, sunt legături, cari nu se desfac și nu se sfârșesc nici la pragul recelui mormânt.

Și dacă este ceva scump și prețios pe pământ, dacă este ceva ce poartă în sine schițeia sublimă a d-zeirei, aceea e desigur inima curată, ca focalarul dragostei și sincerității, două virtuți, în lipsa cărora viața nu-și are farmecul și a-roma ei.

Horățiu Deac astfel de inimă a avut, moartea lui în primăvara vieții, pe timpul închegării talentului său de pictor, de aceea ne atinge așa dureros, căci am pierdut un tovarăș neprețuit, un suflet blând și un om așa de omenic.

Gherla, la 19 Decemvrie 1914.

Dr. Eugen Széles
profesor.

□ □ □

Viața la Paris.

Mult se vorbește de capitala Franței și marea învălmășală de-acolo la începutul războiului când oștile germane se apropiaseră binisor de forturile Parisului. A urmat apoi o tăcere mută. Armatele germane

au fost silite a se opri în drumul lor triumfal și Parisul scăpă de primejdie. Viața la Paris cu toate astea nici până în zi de azi nu și-a reluat mersul ei regulat și numai încetul cu încetul își vine în fire!

lata cum descrie Leo Claretie viața la Paris, — acum în timp de războiu:

Parisul își reia rând pe rând vechia lui fizionomie. Teatrele se deschid. Unele scene dormitează încă, pentru că se tem de riscuri comerciale. Nu e de ajuns să te duci la teatru sara, mai trebuie să te întorci și acasă. Dar cei care aveau automobile nu mai le au, căci au fost rechiționate și șoferii mobilizați. Autobusele? Servesc la cărarea proviziunilor pe linia de bătae. Companiile omnibuselor construiesc trăsuri noi, care nu sunt încă gata. Tramvaele nu funcționează toate. Metropolitanul își oprește mersul la orele 10 seara, sau la 22 ore cum a început să se zică acum. Pe strade se aprinde numai câte un reverber electric dintre două sau trei, pentru ca orașul rămas în umbră să incurde drumul Taubelor ce s'ar încercă să zboare noaptea. Seara orașul e întunecos, liniștit, pustiu și ar trebui, prin urmare, să te întorci dela teatru pe jos. Directorii de teatre, temători așteptați să se înmulțească mijloacele de transport și să fie stratele mai luminate ca să s'apuce iar de treaba lor. O să fie curând așa.

Starea sufletească e minunată. Negreșit fiecare familie are doliul ei: războiul e ucigaș, și morții și

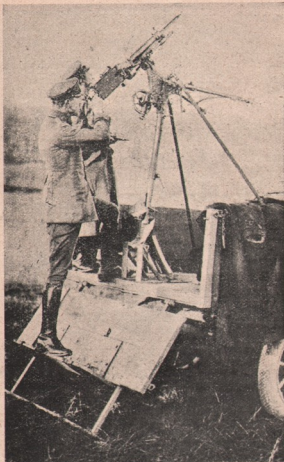
răniții sunt numeroși. Populațiunea este gânditoare, dar nu e descurajată, nici tristă. Inspiră mai multă încredere celui ce stă să o privească prin tăcerea ei serioasă, decât prin zgomotoase și deșerte fanfaronade.

Parisul se dă la odihnă pe care n'a cunoscut-o până acuma. Nu e guvern, nu e parlament, nu sunt trăncăntori, nu e politică. S'ar zice că e un mare oraș de băi vizitat de două milioane și jumătate de rentieri. Nimeni nu face nimic. Numai hrana și furniturile armatelor dau de lucru: haine, rufe, mâncare, metalurgie, (urgie de metal). Profesii liberale stau cu mâinile în sân.

Dacă vrei însă, să simți cum bate pulsul orașului viu, trebuie să te duci pe la 8 de dimineață în cartierul halelor, pe strada Rivoi, între Chalet și le Pont Neuf. Ce furnicărie! Acolo te convingi că viața nu e suspendată, că trenurile drumului de fier circulă cu activitate, aducând pe fiecare zi din cuprinsuri depărtate, toate aprovizionările trebuincioase.

Ziua nu ai putea să-ți dai sama de starea de războiu. Dar când se înserează totul încetează. Familiile și prietini se strâng împrejurul mesii și damele împletesc cu toatele *chandaile* și *pass-montagne* (fanele), ascultând păreri strategilor din odăi. Pe ziduri stau prinse cu ace hărți mari, semănate cu stegulețe. Și cei care știu toate, spun veștile cele mai noi:

— La Soissons, amândouă armatele sunt oprite pe loc, căci locurile sunt minate de amândouă părțile.

O mitralieză franceză, luată dela ei în războiu, e întoarsă acum de Germani asupra mașinilor de zburat franceze...

Are să se dea o bătaie mare la Ypers, care va deschide drumul. Și Rușii! Fac bine ei ce fac. Dar ce au de gând să facă Bulgarii? Interesul lor este să lase pe Români să intre în acțiune cu aliații? Ați citit articolul lui A. D. Xenopol? Are dreptate: la primăvară o să vedem lucruri mari!

Comertul e foarte tulburat prin chestiunea sequestrului caselor austro-germane din Paris. Am vorbit cu personalități însemnate dela Camerele de comerț. Se plâng că guvernul tratează aceste chestiuni fără să ție seamă de competenții care se impun. Cu sequestrul actual, guvernul administrează cu naivitate casele inamice, așteptând răfuiala. Trebuie pur și simplu să se pue sigilul pe toate. Să se vândă eftin? Inseamnă să introduci în târg o concurență redutabilă și în același timp să strămorezi interesele creditorilor francezi.

Săpoi casele sequestrate erau înștiințate de șpioni. Ele s'au descărcat de mărfuri care se vând acum pe stradă, cu cărucioarele și pe sub ganguri.

A, șpionii germani din Paris!

E un capitol de scris. Mai sunt încă 80 de mii, dacă e să credem pe detectivul Imbert. Sunt străini travesțiți, ruși, elvețieni, lorenși și toți au bilețul regulat de liberă petrecere, într'atâta sunt de dibaci și știu să se organizeze. Se investimănțează eu rasă de preoți, se îmbracă cu uniforme ofițerești. Dar sunt urmăriți, în timpul de față nu e bine să eși din casa fără să ai la tine toate actele militare.

Pornirea iarăș în activitate a tuturor liniilor metropolitanului, a pus capăt triumfalei renașteri a unui mod de locomoțiune, care fusese în mare valvă în toamna aceasta: bicicleta. Eră tot ce putea să fie mai practic. Și se vedeau dame elegante alergând cu velocipede după treburile lor. Astăzi se văd mai puține și pentru că e frig, și pentru că metropolitanul funcționează și pentru că se găsește automobile-taximetre pe la stațiuni.

Marea oră a zilei e tot ora a 15-a, dimpreună cu comunicatul dela 3. De multă vreme nu mai dă vești importante. Este *statu-quo*, războiul de tranșee, aproape amortirea de iarnă.

Veștile vin din ce în ce mai rari. Statul major e discret și guvernul se ferește să miște opiniunea, fie și cu vești bune: se comunică acestea cu 8 zile de întârziere.

Ca probă că totul merge bine, politica începe să ridice capul iarăș. Lupta între clericali și anticlericali se ață.

E semn bun. Ce vor face însă socialiștii în potopul de patriotism? Iși vor mai aduce minte de împotrivirea ce au făcut-o serviciului militar de trei ani și împrumutului? De ce Barthou, care a fost foarte patriot, nu face parte din ministerul actual? Dar în momentul acesta e încă prea puțin lucru politica. Afară de departamentul războiului și cel de interne, celelalte au prea puțină importanță. Marele stat-major general ocupă atențiunea publică.

Politicianii în timpul acesta călătoresc la Bordeaux. Par'că ne-am întors la Directorat: un guvern de prisos și, la graniță, splendidele oști ale Republicii.

Este în adevăr lucru mare și încurajator viteaza veselie a trupelor franceze. Am cetit scrisori numeroase, trimise dela linia de bătaie și din tranșee; am vorbit cu mulți răniți: toți au zîmbetul pe buze. Este minunat!. Glumesc și fac farse cu care își înveslesc viața monotona din tranșee. Eri chiar o damă îmi zicea:

— Am fost la Lucie Pezet (una din stelele artistice ale Concertelor din Montmartre). I-am cerut o colecțiune din cântecele ei cele mai vesele montmartreze pentru tânărul nostru, amic, ochitorul artilerist S. Înțelegi, că în intervalele când bateria nu e în acțiune, trebuie să petrecă și bieții băeți cu câte ceva: cântă repertoriul din Montmartre!

Și toți sunt așa. Anul, care e pe sfârșite, va îmbogăți cartea de aur a eroismului francez.

Se așteaptă să se vadă răsărind un tânăr Bonaparte care ar fi după chipul lui Albert I.

□ □ □

„Ambulanța Petran“, Cluj.

Marele războiu, care zguduie temeliele bătrânei Europe și-i va schimba — de sigur — vechea înfățișare, întinerind-o, a scos din nou la iveală frumoasele însușiri ale mult încercatului nostru neam.

Atâtea sute de mii de Români stau azi sub arme — la hotară — și în năvalnica lor vitejie și neînduple-

cata lor statornicie, presară cu morți și răniți câmpurile de luptă, luptând „cu adevărat în șirele prime...”

Jalea ne doboară pentru cei căzuți, mila ne ridică pentru cei răniți și gândul ne zboară spre acel vis neîmplinit, copil al suferinții...

Mila românească s'a știut afirmă demn în aceste vremuri de grea încercare, deschizând sufletele și dobindând inimile.

O frumoasă pildă a acestui nobil sentiment, e instituirea *primului spital românesc din Monarchie: „Ambulanța Petran” din Cluj*, organizat prin institutul de credit și economii „Economul”, cu ajutorul despărțământului Cluj al „Asociațiunii” și a reuniunii femeilor române „Sfânta Maria”, în contact cu „Crucea roșie”, pentru 15 paturi și ambulanță pentru răniți, cărora le oferă gratuit deplină întreținere, tratament medical și pansamente.

Acest spital românesc, vrednic de sprijinul tuturor oamenilor de bine, continuă, arătând frumoase rezultate, sub administrația dlui director de bancă *Dr. Amos Frâncu* și sub direcția dlui *Dr. Basil Basiota*, medic șef, cu trei secții de dame; pentru răniți sub dna *Sidonia Dacari*, pentru igienă sub dș. *Ana Pop* și pentru menaj sub dna *Cornelia Deac*, în conformitate cu regulamentele speciale.

Dăm câteva vederi, cari reprezintă frumoasa vilă a fericitului medic Ioan Petran (donată „Asociațiunii”, care o folosește ca internat pentru studenții universitari români din Cluj); simpaticul doctor Basiota, care-și îngrijește cu atâta dragoste răniții și un grup de răniți.

□ □ □

RÂNDURI MĂRUNTE

*În cuvânt
cătore abonați noștri.*

În fiecare an, ziua nașterii Mântuitorului, e pentru noi, cei dela această revistă, îndoită sărbătoare: Cu acest prilej noi sărbăm odată, cu toți creștinii, pe Cel ce s-a născut, ca să ne mântuiască de păcatul strămoșesc și sărbăm apoi, a doua oară, nașterea revistei acesteia, care e această sărbătoare inepetă, totdeauna un nou an de viață, un nou an de muncă, de jertfe și de mișcare culturală românească! De data aceasta

„Ambulanța Petran” — spital românesc în Cluj: — Medicul-șef și surorile de caritate și celalalt personal ajutor, în fața spitalului.

al cincelea an! Cum scriem acum cuvântul acesta: al cincelea an, pe dinaintea ochilor noștri se perândă cea dintâi zi frumoasă de toamnă, când pentru întâia oară am dat la iveală revista literară ilustrată: *Cosinzeana*, și ne n'trebăm smeriți și plini de șfială, dacă am dus ceva la îndeplinire de promisiunile, pe cari le făcusem atunci? Cei patru ani de existență ne răspund îndea-juns și numărul ales al cettiloror noștri, care an de an a sporit normal și nentrenpt, ne justifică pe deplin existența. Aceștia, cettilorii noștri, s-au putut convinge în răstimpul acesta lung — și s-au și conovins — că an de an am adus

tot mai mult și că an de an ne-am și nizuît că s'aducem tot mai mult. Trecând peste piedeci grele, sfidând neîncrederea unora și nebagând în seamă căcotilele mărunte ale altora, finta noastră n-a fost să facem din această revistă publicație de partid, de clică, să apărăm în coloanele ei pe unii și să hulim pe alții, ci să străbătem drumul luminos al culturii naționale, care e unică și e numai una, — să facem pe cei ce ne citesc, să îndrăgească tot mai mult scrisul românesc și să facem mai ales ceea ce ne lipsi de-ătia vreme: o revistă ilustrată enciclopedică cu caracter românesc, și mai presus de toate, cu suflet românesc!

„Ambulanța Petran“ — Cluj: Un grup de răniți și bolnavi.

Străbătuți și azi, ca și acu-s 4 ani, de aceleași gânduri și de-aceleași idei, — începem noul an de viață. Alături de gândurile noastre senine și frumoase, stau cetitorii noștri aleși, al căror sprijin îl reclamăm îndoit de mult de dată aceasta. Nu numai vremile sunt mult mai grele și nu numai împrejurările excepționale de vîtreg pentru desășurarea steagului nostru, ca să ne îndemne la aceasta, ci și cadrele de dezvoltare, ce ni le vom impune în anul, pe care-l începem. Odată cu potolirea furtunei, noi simțim, că noui cărări vom începe, și o nouă dezvoltare, mai frumoasă, mai plină de nfeles și mai plină de roade. De-aceea, rugăm pe toți cetitorii noștri, ca de data aceasta să ne stea îndoit de mult în ajutor. Nu numai dănații să-și renoască abonamentele, pe anul, care vine, ci să ne câștige totodată și alți abonați noi, dintre prietînii, cunoșcutii și neamurile lor!

La acest număr am adăus spre acest scop mandat postal și ne rugăm, — dorind totodată cetitorilor noștri sărbători fericite, — ca să nu treacă cu vederea cererea noastră modestă și totuși atât de importantă.

Red. Cosinzeana.

† Romulus Damian, rigorozant în drepturi, voluntar în regimentul de infanterie 64 din Oraștie, fiul protopopului și deputatului dietal Vasile Damian din Brad a căzut pe

câmpul de luptă cu Sârbii, la 3 Dec. 1914 în etate de 23 ani.

Au fost trimiși 12 inși în patrulă pe-o coastă, unde și-au săpat un arc mai mic și s'au așezat în el. Romulus Damian s'a ridicat puțin, ca să puște, dar în acest moment un glonte oblu în gură l-a nimerit. A mai făcut câțiva pași, până a ajuns la un gard,

peste care s'a rostogolit apoi, căzând mort.

Dupăce au încetat păscăturile, 4 inși din bunii lui soți de luptă, rămași în viață, i-au săpat groapa și l'au înmormântat, punându-i la cap o cruculiță de crengi pe care au scris cu ceruză numele lui.

Odihnească în pace!

Micul luptător... Chipul acesta ne arată pe un băiat sârb abia de vre-o 12 ani, dus și el, ca „voluntar“ în războiul crunt al țării sale. Abia poate sprijini pușca pe cot și pe genunchi, cu toate eforturile. A fost prins în o luptă de oștile noastre și azi e el — prizoner de războiu.

Rugăciune.

Cu ochii stânsi, cu buze ofilite,
Întuneceai de jale și 'ntristare
Cădemu-ți astăzi, Doamne, la picioare
Și ne rugăm cu suflete smerite:

„Coboară milostiva Ta privire
Și vezi urgiile ce ne 'mpresoară,
Vezi crunta vrăsmășie 'ntre popoară
Și-a urei groaznică deslănțuire!

Câmpii întregi de trupuri schingiuite
— Zidirea Ta făcută de ocară —
La toate marginile de hotară
Dureri și chinuri nemaipomenite.

Neștiutor lovește frate 'n frate
Și 'n zângănit ucigător de arme
Se năpustesc orbește să se sfarme
Atâtea vieți ce nu sunt vinovate.

Și cad izbite de blestemul sorții
Pe țarina 'nghetată și pustie
Și n'au la cap nici cruce, nici făclie
Și nici o mângâiere 'n ciasul morții...

O Doamne, cât amar și câtă jale!
Plâng mame de durere istovite
Și plâng soții pe drumuri părăsite
Și-așteaptă clipa îndurării Tale.

Nu mai răbdă, Stăpâne sfânt, urgia,
Fă să 'nceteze sângele ce curge
Și focul ce topește și distruge
Și stânge Doamne ura și mânia!

Să se unească 'n dragoste ca frații
Toți credincioșii Tăi ce te adoară,
Trimite sfânta pace 'ntre popoară
Și 'mpacă, Doamne, Craii și 'mpărații!"

Aurelia Pop.

ÎN SPITAL

M. SADOVEANU

Inseră, și mă duceau brancardieri în pas legănat spre ambulante. În cel din urmă iureș dela Grivița, o zburătură, mă ajunsese la ghenunchiu. Îmbrăncasem, tăiat par'că de un ascuțit înroșit, amețisem, ș'acuma deschideam ochi fierbinți, deșteptat de glasuri, deșteptat de legănarea patului de pânză. Picioarul drept nu-l simțeam dela stinghie; o oboseală de friguri calde îmi aducea unde de înădușeli.

Mugetul tunurilor, în urmă, umplea amurgul; când și când, părăiau puști în depărtare. Eu stăteam pe spate amețit, străbătut de fiori. Ghiceam înaintea și 'n urma patului meu șiraguri de rănii purtați spre marile corturi dindărat. Din când în când răsăreau aproape de mine chipuri palide de ofițeri, obrazuri năcăjite de soldați; uneori pâlcuri mari treceau, se strecurau, cufundându-se în umbra fumurie.

Și la ambulanta licăreau felinare în toate părțile. Pe paturi negre stăteau în capul oaselor flăcăi cu capetele îmbodolite, ori cu brațele înfășurate în pânzeturii; pe perini, ici-colo, zăceau capete galbine cu ochii arși de friguri, adânc cufundați în găvanuri; și, cum intrai, deodată îmi trecu par'că prin cap un țipet grozav, sălbatic, scurt. Pe urmă, un glas liniștit rosti:

„Gata. Repede bandajele!”

Atunci abia, întorcând ochii, zării o îngrămădeală de sanitari cu șorturile dinainte în jurul unui om cu fața blajină, trasă în laturi de două favorite cărunte. Pe cel care țipase nu-l văzui, dar un flăcău trecu pe lângă mine cu un lighean plin cu apă sângerată, în care plutea ceva negru, nedeslușit, o mână zgârcită par'că.

Simții sudoare rece la rădăcina părului; un val de sânge mi se sui la cap. Dar un alt țipăt, lung de data asta, urmat de gemete adânci, răgete de animal înjunghiat, mă trezi din ameteală. Și mi se arătară în lumină patașete noi, venite odată cu mine; și doctorii umblau, cercetau, pipăiau, dezvăleau rănile.

Urmară țipete și gemete în lumina tristă. Flăcăi voinici, frumoși, căscău guri mari negre, cu ochii măriți de suferință, tresăreau ca sub izbirea unor valuri mari în mânilor celor cari-i țineau; apoi rămăneau lungi, întinși, cu fețele în sus, gâfâind, apăsați par'că de greutate mari. Și curgea sângele ca apa, bucăți de carne cădeau în vase, împrăștiind stropi roșii; sanitarii se strecurau repede, vorbeau grăbit, alții desfășurau suluri de pânze, ori întindeau scama. Apoi treceau mai departe.

Un infanterist tânăr, cu mustăcioara deabia înfărăndu-i, prinse a se rugă, ca un copil:

„Domnule doftor, să nu mă tai... Vai de mine, numai m'a pătruns un glonte, n'am nimic...”

— Să vedem!“ — zise doctorul cu favoritele cărunte.

Pe când băiatul scâncea încă, ajutoarele îl desfăcură. Doctorul se spală pe mâni de sângele celui dinainte. Se aplecă, se uită cu luare aminte, apoi zise:

„Ce spui, dragă? o sfărâmătură de obuz ți-a rupt trei coaste. Trebuie să le scoatem...“

Infanteristul prinse iar a se tângui, apoi, când sanitarul îi întinse, tăcu deodată, cu ochii căsați. Doctorul își clăti cuțitul, își suflecă mânecele, întinse întâi stânga, apoi cu dreapta prinse a lucra cu rezeziune. Același țipet, același gemet, la care răspundeau altele din colțuri, unde se grămădeau alte șiraguri de oameni.

Mai încoace, un vânător bunduc, cu fălcile înclătate, privea încruntat la cei mânjiți de sânge, uzezi de aburul sângelui, cari se apropiau să-i brăzdeze și lui cărnurile.

Doctorul întrebă:

„Unde te doare?“

El nu răspunde; privea încruntat.

„Unde te doare“ — întrebă a doua oară doctorul.

„Nu vrei să spui?“ — și zimbi ușor.

Îl impresurară, îl cercetară. Pe urmă auzi-i un icnit mănios. Doctorul tăia iute, vorbea repede, răstii, sanitarul se zvârcolea în toate felurile și în toate părțile, iar vânătorul bunduc tot tăcea cu îndărătnicie, — și rămase singur, pe spate, cu ochii plini de foc întunecos, îndreptați în sus, supt sprâncenele încruntate, cu buzele strânse, răsflând șuerător pe nări.

Și gemetele răzbăteau din multe părți, sângele fumegă, curgea, mânjea mâinile și șorturile, sticlea legându-se, gros și întunecos, în lighiane, doctorii înălțau, în lumina slabă, brațe negre până la cot, — și deodată mă văzui și eu impresurat.

M'am zvârcolit, am icnit, am gemut, apoi am rămas întins pe spate, și n'am mai știut nimic.

Cînd m'am trezit, mă durea capul, par'că mi se clătinau în el creierii, și simțeam cum frigurile mă muncesă. În cortul mare era tăcere, și lămpile vegheau în felinare. Unii din rânji se tânguiau încet, mulți ațipiseră; ici-colo licăreau ochi în umbră. Un miros înțepător umplea încăperea. Și eu simțeam cum fiorii de căldură și de răceală îmi pregătesc aprige dureri; în ameteala mea, priveam fără să înțeleg bine toate.

Cățiva sanitari intrară, trecură pe lângă paturi aplecându-se. Apoi deodată unul se opri și ridică o pătură. Se aplecă; veni și ceilalți. Și-i văzui ca printr'o sită mișcându-se, descoperind patul și ducând ca pe un lemn țeapăn pe cel singuratic, neștiut de nimeni, în scărșnirea aceia a dinților.

Pe urmă m'am simțit năpădit de focul înăbușitor pe care-l așteptam; ameiți, și întunerecul mă învălui.

Zilele care au urmat au fost numai clipele scurte de limpezală, ce-mi deschidea destul de rar vederea

asupra lumii aceștia. Parcă am trecut pe supt ceruri mohorâte de ploae și zloată, dar bine nu-mi pot da seamă; parcă m'am strecurat prin preajma unor mari șiraguri de oști tăcute, îngrămadite, în așteptarea vânturilor răsunătoare ale ernei, prin preajma unor sate pustii, supt privirile nepăsătoare ale unor țărani morocnoși, cari nu erau din neamul nostru. Și într'un târziu am intrat pentru odihnă mai lungă într'o sală mare și curată, într'un spital la Turnu-Măgurele.

Eră o liniște acolo, cum de mult nu-mi mai simțise sufletul. Mi se părea, că ani trecuseră dela vifururile care băntuiseră în batalioanele noastre acolo, în măcelurile dela Plevna. Și'n cea dintâiu noapte liniștită, la lumina de vis care se inpânzea asupra paturilor albe, am prins a mă gândi la năcăzurile care de-abia trecuseră, și la vieța de altă-dată, din vremurile de pace.

Nici nu visasem eu cu un an înainte, când plecasem acasă în concediu, ce cumpănă ne amenință. Eram foarte mândru de galonul de sergent, și uitasem de vechile mustrări ale tatei, că nu-mi isprăvisem batăr gimnaziul. Îmi răsuceam puful de supt nas, mă strângeam în tunică, îmi plesneam pe-o sprânceană pălărioara de vânător și făceam niște plimbări ca acelea pe ulițele târgului nostru, pe supt geamurile în dosul cărora mă pândeau ochii multor fete. Pe urmă veni ră baluri, unde eram un adevărat păun, petreceri de iarnă, în care jucam *gajurile, inelul, preferansul de idei*. Când lunecam pe sfoară inelul, strângeam degetele fetei de-alături; când mă sfătuiam în sală cu vre-o bucătărită, după gajuri, despre feluri de bucate, îi strecuram la ureche o mulțime de prostii; și la preferansul de idei făceam întrebări așa de potrivite și mă uitam în ochii unora din *dudui* cu atât înțeles, încât sunt sigur, că am lăsat pe urma mea multe piepturi suspinând și mulți ochi lacrimând. Mama eră foarte mândră de mine, și se gândea cu dispreț la *partile* sărăcăcioase din târgul nostru. Doar eram cel mai bun dănuitor, cel mai bun cântăreț, și declamam la petreceri așa de bine, încât văduvele izbucneau în suspine totdeauna. Mai ales *Cănele soldatului* storcea mult lacrimi.

Acuma cât de departe erau toate! Tata, știam bine că a îmbătrânit de supărări și griji, în urma mea. Maica, toată ziua căută poate în cărți, să vadă cum s'arată norocul pentru feciorul dus cine știe unde, peste Dunăre, în războiul cu Turcul. Pe urmă, ostentă par'că o vedem grămădită în fundul divanului, cu ochii pierduți în gânduri, departe. Veneau cucoane bătrâne, cunoștinți, și prindeau să vorbească despre veștile care sosesc dela Plevna. Și eră măhnire și jale, căci despre mine nu se știa nimic; și mama oftă cu amar, inchideă ochii, și lacrimi inecate îi curgeau pe obraji zbărțiți.

Toate aceste dureri însă mă lăsuă liniștit; știam că o să mă întorc acasă și o să le curm; iar bucuriile și prostiile trecuseră, și nu-mi mai eră dor de ele. În

fața morții, vieța altfel mi se arătase, pentruca să mă gândesc că trebuie iar să o văntur ca pleava.

La multe mă gândeam. Și 'n icoanele și gândurile încalcite, adormii.

Când mă trezii, zăneba cineva lângă mine, și zămbetul îmi umplu ochii și sufletul de soare. Eră o femeie, o cocoană din lumea cea bună, una din multele care poniseră, supt crucea roșie, să îngrijească pe bieții schilozii cari veneau dela vulcanul Plevnei. Avea o peliță albă, cu pufușor ca la persică, și doi ochi albaștri cu sprâncene negre. Atăta am văzut eu, ș'am simțit o înfiorare când și-a pus mâna mică pe fruntea mea.

O auzii vorbind:

„Doctore, de ce-a suferit flăcăul acesta?“

Mai întâiu mă izbi vorba *flăcău*. Mă socotea un simplu soldat de rând, — și parcă nu-mi venea la socoteală: pe vremuri doar învărtisem valsuri și declarasem *Cănela soldatului*...

„A fost rănit...“ auzii răspunsul. Și, întorcându-mi ochii, zării un doctor țeapăn, ras, cu șorțul alb dinainte, și după dânsul un șirag întreg de oameni drepti cu pestelnicii albe. „A fost rănit, — zise doctorul, și băgai de seamă că are dinți foarte lungi. I s'a extras glonțele și a rămas rană foarte periculoasă. Eră aproape-aproape să i se tae piciorul... Acuma e ceva mai bine. *Febra* a scăzut.

— De unde ești? întrebă cucoana, întorcându-se spre mine și privindu-mă lung.

— Din târg dela Cămărășești, răspunsei eu încet.

— Nu ești dela țară?

— Nu.“

Ochii aveau în ei par'că niște firizoare aurii. Pe obraji abia acuma zăream o roșeață slabă, de-abia pripepută. Sprâncenele se lăsau în jos, arduindu-se deasupra ochilor și subțindu-se din ce în ce.

Mă întrebă iar:

„Te simțești mai bine acuma?“

Nu răspunsei.

Închise ochii, și icoana ei îmi rămase zugrăvită în lumină, albă, ușoară ca n'tr'un întineric. Pe urmă băgai de seamă, că mâna ei nu-mi mai atingeă fruntea, — și, când deschisei pleoapele, nu mai văzui pe nimeni la căpătău.

Au venit pe urmă iar doctorii, singuri, m'au pipăit, m'au cercetat; eu mă gândeam la altele, nu mai băgam seama la ei.

Când sala se goli și tăcerea se întinse iar, bolnavii prinseră să șoptească. Cei vechi întrebau pe cei noi, cari veniseră odată cu mine, despre suferințele și năcazurile celor ce rămăseseră *acolo*; voiau să știe dacă Turcul s'a dat prins, dacă a mai fost vre-o bătalie, — multe. Iar cei veniți răspundeau cu glasuri potolite, cu ochii plini de suferință.

Mă întrebă și pe mine unii. Eu răspunsei întâiu scurt, pe urmă nu mai răspunsei deloc. Auzii o șoptă:

„Mă, asta-i cioclovină...“, dar nici nu întorse ochii. Mă gândeam, — și tăcerea gîncetului cu încetul se întinse; soarele de sfârșit de toamnă răzbătea prietinos prin geamuri, și o rețea albă tremură mișcându-se pe dușamele. De-afară veneau glasuri slăbite, venea câte-un cântec depărtat, de cocoș; și înlăuntru, cu comanacele în cap, în cearșafurile albe, cei mai mulți dintre bolnavi dormeau, unii pe-o coastă, alții pe spate, cu gura deschisă, sforâind ușor. Mă simteam foarte bine în liniștea aceea, și mă gândeam cu stăruință la un singur lucru...

A doua zi mă trezii des-de-dimineață, cu o dorință mare. Toți dormeau. Mie-mi umblă gândul, rătăcind, acasă, la tata, la mama, la fetele cărora le cântam, cu ochii umezi: „Frumoasă, ca o roză ai fost în astă lume...“, la legănatel valțuri nemeșteji, — apoi se întorceau, odată cu ochii, spre ornicul în colțuri, care tăcinea răpegiilor, deasupra ușii, la intrare.

Și, când o văzui intrând pe cocoana cea cu ochii albaștri cu sprâncenele negre, îmi tresări inima într'un fior de fierbințeală. Închisei pleoapele, și așteptai. Trecu vreme multă, — apoi o mână caldută mi se așeză pe frunte.

Și-o văzui tot așa de liniștită, ca și în ajun, cu doctorul ras și cu dinții mari, îndărătul ei și cu șiragul celorlalți în urmă. Ba mai erau cu ea alte două cocoane îmbrăcate în negru; eu însă priveam cu îndărătnicie la cea care mă întrebă cu un glas așa de dulce și care avea mâna moale cum e catifeaua.

„Tu ești cel care n'ai putut să răspunzi eri. Cum te simțești azi?“

— Mai bine, răspunsei eu. Dar tot mă doare piciorul.“

La picior nu mă mai durcă, dar ea mă privi cu milă, și eu nici nu doream altceva.

„Are să-ți treacă, să n'ai griji...“

Iar eu închisei ochii. Și ziua se scurse iar în liniște, cu rețelele tremurătoare de lumină, cu zvonul slăbit care pătrundeă, ca într'un somn ușor, de-afară. Mă simțeam ca într'o baie caldută în așteptarea mea; și clipele ornicului cădeau una după alta în sala largă; gardieni treceau în vârfulure picioarelor; glasuri încete curgeau, neînțelese, ca niște adieri.

Și în fiecare zi venea cocoana cu ochii albaștri, cu glasul încet și cu mâna mică și moale; trecea luncând par'că; eu acuma o urmăream cu ochii, o petreceam până ce eșea, și-mi simțeam coșul pieptului cald și sufletul plin de taină.

Zi după zi trecea. Ca dintr'o lume depărtată veneau veștile din afară, dela războiu. Noi toți acolo, în lumină și 'n căldură, ne odihneam oasele zdrobite și sufletele pustite de furtună. O primăvară nouă liniștea inimile. Numai cei cu mâinile și cu picioarele tăiate așteptau întuneceți, fără nici o nădejde, cu o durere întunecoasă în ochi. Tăceau toată vremea, și oftau des,

cu o jale nemărginită: rana astupată pe trup, eră deschisă pentru totdeauna în suflet.

Sara, unii istoriseau întâmplări de prin ținuturile lor. Vorbea domol, cu amănunte multe, și în lumina scăzută, ceilalți ascultau, în capul oaselor, ori răzimați în coate. Până într-un târziu, glasul povestitorului umplea odaia largă de flori și de șoapte. Apoi glasul tăcea și numai ceasul tăcânea sus, în perete. Poveștile se înteteau mai ales în nopțile de vifoniță, când pe-afară vântul bubuia și trecea cu larmă de ape, și sueră ca un șarpe, strecurându-se pe coș. Eu mă gândeam, în zvonul acela al mâniei văzduhului, la frații rămași în câmpiile bulgărești, trecând prin vânturi de ghiță, și răzbătând prin volburile viforului.

Ochii albaștri răsăreau în fiecare zi în liniștea odăii. Îi așteptam, îi urmăream, și rămăneam cu gândul ațintit la ei; și simțeam cu spaimă cum s'apropie clipa eșirii din spital. Și privirile mele aveau ceva a-privig în ele, ceva dureros de bună seamă, — căci totdeauna cococana se oprea mai mult la căpătâiul meu, mă privea lung, cu un zâmbet ușor, un zâmbet așa de dulce, și-mi vorbea încet, cu un glas care-mi părea un cântec. Mă întrebă despre trecut, aducea vorba despre trecut, aducea vorba despre tata și mama; descoperise acumă în mine cunoștinți ceva mai deosebite, și-i plăcea să-i vorbesc despre multe.

Și când îmi aduc aminte de noaptea din urmă pe care am petrecut-o acolo, la spital, mi se face și acumă negru înaintea ochilor. N'am putut închide ochii cât e picul: în rana de-abia astupată par'că prindea să mă înțepe un ac; sufletul îmi eră plin de o sfâșiere adâncă, și nu știam ce vreau, ce doresc. Îmi eră dor de tata, de mama, de târgușorul nostru, cu toate astea ași fi vrut să rămân acolo unde eram, ținut în patul meu, în lumina obișnuită a lămpilor, legănat în adormitoarele povestiri ale camarazilor, privind dimineața ceasul și așteptând cu ochii, cu sufletul, o clipă, când se deschide ușa...

Și a venit cea din urmă clipă. S'a deschis ușa, și a intrat cuocana cu ochii albaștri. Eu stam imbrăcat pe marginea patului, o priveam galben, cu buzele strânse, cu ochii mari, pe cări-i simțeam că ard. Ea zâmbea, venea zâmbind spre mine. S'a oprit și m'a întreat:

„Vra să zică pleci, domnule sergent Văleanu?“
De-abia am putut să murmur:

„Sărut mâna... plec...“ Și mi-am ridicat privirile spre dânsa. Ea se uită ținută la mine, și zâmbia. Mi-a urat încet drum bun; voi apoi să plece, dar se opri și începă a răde ușor:

„Nu mi-ai spus, Vălene, niciodată dacă te-așteaptă vre-o logodnică la voi în Cămarășești. Dacă te-așteaptă, să fie cu noroc... Dar nici pe noi să nu ne uși...“

Și-și plecă capul pe un umăr, răzând și privindu-mă lung.

Răspunsei:

„N'am nici o logodnică...“

Ea trecu înainte. Apoi dela ușa mi s'a părut că a strecurat o privire spre mine. Nu știu, mi s'a părut. De bună seamă că mi s'a părut...

Am plecat chiar în urma ei, și n'am mai văzut-o de-atuncea...

Acei care-mi cere flori.

Pe piscul vârstei năintate
Spre care anii mă ridică,
Nu-i floare îngrădă șă crească
Nu-i cîrîpîit de rînduicî!

Nici aripile vijeliei
Acolo sus nu mai ajung...
Arare-ori o rază caldă
Pe vîrîî întîrîzîe prelung.

Căci tot ce 'n plaiul tineretîii
Odinioară mă uimise,
De sus, abia le văd mărîntu
Fluturătoarele paradise...

Talazurile spumegînde
Cu pînditorul morții chip,
Elanul, zbuciumul iubirii,
— Îmi par vîrtejuri de nisip!

Pe steiul ars de fulgeri, iarba
Aci nu crește. Liniștite
Doar stele 'ncununează stîncă
În pacea nopții neclîntite.

Ce flori î-aiși mai puteă culege?
La fine-i soare, cald, cîntări...
— Pe-aici legendele de crîvîș
Sunt sîngurele-mi desmierdări.

Am flori, — dar albele mînunchiuri
Ce cad din nori, nu pot să steă,
De cât pe vîrfurile ninse
Și 'n liniștea din mîntea mea.

D. Nanu.

AGHIOTANTUL SANDI...

— O AMINTIRE —

Doamnei Ecaterina Iorga.

Picăturiile de ploaie se cerneau mărunte și reci.
Nouri groși, purtați de vînt, se rostogoleau în
valuri uriașe pe întinsul nesfârșit al zării. Numai arare-ori câte o șuviță de raze, scăpă printre spîrturile de
nouri, poleind cu pulberea ei albă, coperișul caselor
aburite...

În oraș zarvă mare.

Pe fețele tuturor, stă pironită grija zilei de mâne. Niciodată n'au fost ca acum, frunțile încrețite, ochii plânși și gândurile obosite!...

Toți avem pe câmpul de luptă, un dor, o nădejde sau o grozavă durere, și de fiecare e legată mângăierea cerească, de a-și vedea bătând la poartă, biruitor, ostașul patriei și stâlpu casei!

L'am cunoscut și noi pe Sandi!

Așa cum eră, cu chipul blând, cu ochii veseli și senini, netezindu-și barba, de om învățat cu gânduri mari.

Eră o sară frumoasă de vară.

Șoseaua Râșnovului, părea un așternut de lumină, înodită pe poala dealurilor verzi.

Din asfințit se revarsă un potop de pulbere de aur, și coperișul caselor din Predeal, erau fermecător de frumoase...

Pe panta de jos a șoselei, spre Brașov, unde se deschide valea largă, cu nemărginitul covor de umbre și verdeață, ne-am așezat pe o lespede de piatră.

— La Predeal ploaună, peste vamă, și nu-i decât o clipă de cale...

Ochii profesorului Sandi, s'au deschis mai mari, mai vii. Fruntea s'a încrețit mărunț de tot, și zămbetul de pe buze a încremțit.

— La voi ploaună și cu soare și cu tunet. La noi, ploaună fără soare și fără tunet. La voi plâng nouri, la noi plâng codrii și izvoarele, plâng sufletele noastre...

La „Kelein” am ciocnit paharele cu bere, și am ascultat, cântec de vioară, care se pierde în largul văii, ca un gând venit de departe, obosit și înfrânt...

* * *

Războiu. Lumea se strânge prin răspântiile străzilor, privind, regimentele.

O fluturare de batistă se agită din balcon unei case, și un copilăș cu pletele de aur, întinde mânuțele albe, neputincioase, peste marea de oameni...

Regimentul se desfășoară pe șoseaua întinsă, și rândurile oamenilor tîvesc, în linii drepte, cuprinsul văii...

Popas. Noaptea se lasă pe furiș, și intristarea își țese pânza ei neagră, peste sufletele obosite de drum...

Sublocotenentul Sandi, gustă dintr'un pachet cu ciocolată, încercă țărița unei sticlețe cu coniac, și înfășurat de gândurile dornice, adoarme, cu capul între palme...

Un inger, cu aripioarele întinse, se apropie de capul lui, întinde mâinile albe ca zăpada, și privește, în ochii senini, ai viteazului.

Într'un ungher, o candelă pălpăie, sub icoana Preacuratei.

Sandi visează.

Îngerul scoate din sân un inel de aur, l-așează cu luare aminte în degetul lui Sandi, netezindu-i fruntea largă...

— Te vei logodi în curând...

— Aici în Brașov?

— Nu, mai departe, departe de tot...

Îngerul i-a așezat o cunună de verdeață pe frunte, și a început să se destrame, ca un fum alb de tămăie, până a perit, ca o arătare.

Candela pălpăie, sub rama icoanei.

Lui Sandi i se părea, că un om uriaș năvălește în cortul lui. Un buzdugan se ridică năpraznic de-a-supra capului. O clipă și va fi zdrobit! Munții i se păreau că se fac fărâmele, fărâmele, și apele au înghețat ca piatra.

Maica Precista, plânge, mângăindu-și pruncul. Candela pălpăie încet și se stânge fumegând...

Ochii mari și frumoși ai lui Sandi, se deschid înspăimântați, și mâna lui strânge puternic lama sabiei...

Pe frunte sunt picături de sudoare.

Stelele își cern lumina lor slabă, învinse de văpaia roșetică a zorilor, ce se ivesc la răsărit, pe culmea dealului...

Regimentul pornește înainte...

Sandi, merge îngândurat, izbînd cu enervare, cîntura sabiei.

Razele soarelui, alunecă mîngăietoare, pe întinsul fără sfârșit al drumului...

— Ești obosit, Sandi dragă? — Îl întrebau toți prieteni din regiment, tuturor li eră drag.

— Nimica n'am. Mi-am gătat ciocolata!...

— Sunt ochii turburi și fața palidă!...

— După vreme îmi sunt și ochii și fața!

Sandi răspundea tuturor, cu voce bună, chiar când de el se legă o durere, sau gânduri triste îi treceau prin minte.

La marginea unui sat, s'a oprit regimentul, sub coama unui deal.

La dreapta, se vedea deslușit artileria, iar înainte, nu departe, caii cavaleriei păreau niște umbre mari, care se mișcău în dreapta și în stînga.

Șanțurile pentru tranșee, s'au săpat într'o clipă, și fiecare și-a luat colțișorul lui de pământ, acoperindu-l cu vreascuri și paie uscate!

— Aici faci Crăciunul, măi siliștene, ca orbeții prin pământ!...

— Cu voia împăratului, măi frate, și pentru țară...

Glumele se țineau șir. Prin tranșee nu se auzea decât zăngănit de arme și în fund de tot, după un dămb mare de pământ, se vedeau focurile bucățărilor...

Sandi umblă, fără preget, cu ordine, și cu grija cea mare, de a-și face pe deplin datoria...

Scriă pe un teșpan de pământ, într'un genunchiu. Noaptea, la lumina unui felinar mic, ceta slovele unui jurnal, cu știri învechite.

Noaptea treceau, pe deasupra, bucăți de foc aprinse și un miros de prav de pușcă, umplea șanțurile...

Ploaia cădea tot mai tare, și, adăpostul fără putere, se prăbușea peste ființele năcăjite, ce stau zgribulite, în dosul de pământ al tranșelor.

Sandi stă gânditor, rezemat în teșpanul de pământ. Îi tremurau ochelarii pe nas, și obrajii înfrăgeziți de răcoarea nopții, păreau doi bujori involburati...

— N'ai nici o veste de-acasă?

— Nimic.

— La Brașov au pornit răniți, n'ai dat răvaș?

— Câteva rânduri...

— Ce mai spune maiorul?

— Îi bolnav, mâne facem înaintări...

— Să dea Dumnezeu biruință...

O sticlută cu coniac, merse din mână în mână.

S'au sărutat și s'au îmbrățișat pentru ultima oră...

— Doar s'o 'ndură Dumnezeu...

— Fiecare are pe cer o stea, — răspunse un rășnoavean voinic...

Lui Sandi îi apărură înaintea îngerul cu aripioarele albe... Și inelul de aur, cununa de verdeață și lacrimile Precuratei, toate i-au venit aievea, ca în vis.

Urișul, i s'a oprit în lumina ochilor. A stat o clipă pe loc...

Ceața și picăturile mărunte de ploaie, i-au incins capul într'un cerc rece.

Regimentul e în formație de luptă. Sabia scân-teiază în mâinile voinicului. Fulgerile trec rând pe rând, pe dinainte...

Un soldat cade în genunchi. Pieptul lui e înroșit de sânge, fața albă și buzele vinete...

— Cum te simți? — întrebă Sandi...

Soldatul stă mut. Ochii lui se deschid însângerați...

Aghiotantul Sandi ridică sabia! În fața lui vede, ca în vis, chipul mamei... Îi mângâie obrazul și o sărută...

Învârtește sabia, rezepindu-se înainte... Corpul lui se prăbușește grămadă!... Ochii senini și fruntea brăzdată de atâtea gânduri mari, s'au amestecat în pulberea pământului...

— Sărmanul Sandi!...

Zadarnic vor plânge codrii și izvoarele. Zadarnic îl plângem noi... Sufletul lui bun și mare s'a stins, jertfindu-se pe nedrept...

Peste grămada de pământ, fără cruce, fără tămaie și fără prietini, se lasă întunerecul nopții...

O stea se prăvălește, perzându-și lumina în umbra nopții.

De-acum pentru fiecare stea, ceasurile sunt scurte zi zilele înnumărate!...

G. Vlădescu-Albești.

Nouraș ușor...

Vântul, care te-a gonit
Ca un fulg pe cer,
Fu un vânt de răsărit,
Nouraș sfîngher.

Raza, ce-ți veni de sus
C'un fior de 'nghet,
Fu o stea dela apus,
Nouraș răslet.

Dară ochiul ce-a privit
Zborul tău cu drag,
Fu un ochiu nenorocit,
Nouraș pribeag.

Fu un ochiu de pe pământ,
Zbuciumat de chin,
Fugărit de-aceiași vânt,
Nouraș strein.

Fu un ochiu din lumea rea,
Zbuciumat de dor,
Înșelat de-aceiași stea,
Nouraș ușor.

Ada Umbră.

CRĂCIUNUL LUI CHIRU

AL. CAZABAN

Bucuros că-și infundase pivnița cu lemne de foc, Chiru intră în casă, frecându-și mâinile zgomotos:

— Acu ne mai trebuie și o tonă de cărbuni... și am scăpat de iarnă! Nevasta lui i'aruncă o privire recunoscătoare și suspină ușor:

— Măcar anul ăsta, s'o ducem mai bine... Ți-aduci aminte cum ne-a găsit an crăciunul?..

— Ei bine, — răspunse Chiru. — Eră altăceva atunci... Știi ce leafă aveam...

— Da... Eu mă mir cum o mai puteam întinde... Și datorii și câte și mai câte...

— Acu, slave Domnului, par că s'au mai schimbat lucrurile... Da am și răbdat destul... Cinci ani! — oftă Chiru, — mângâind ușor capul unei fetițe de vre-o patru ani.

Copilul, care își încrunțase privirea, urmărind ilustrațiile dintr'o revistă mare, colorată, înțelegând par că mulțumirea părinților, prinse de-odată mâna lui tată-său și mângâindu-și obrajii de dosul fierbinte al palmei, se alintă:

— Și vine, nu-i așa tată, moș Crăciun cu jucării...

— Vine!.. cum să nu vie?! Dacă ești cuminte îți aduce și un pom... Și mami o să-i aducă ceva...

Nevasta lui Chiru zâmbi. Apoi, după puțină gândire întrebă:

— Și când crezi că o să poți lua coes?..

— Luna cealaltă... De sigur! — o încredință Chiru, mereu frecându-și mâinile...

Femeia își încrunță, de-odată, sprâncenele:

— Da știi una?.. Auzi, ce-mi spunea eri doamna Spiridonescu!..

— Ce-ți mai spuneă, moara cea stricată?

— Da spuneă, că Ministrul ăsta nu o să facă o schimbare printre funcționari!..

Pe unii, spune, că să-i dea chiar afară... Că și lui Spiridonescu i-e frică!..

— Lui Spiridonescu, poate să-i fie frică! — se legână Chiru nepăsător, cu mâinile în buzunar. — Mie însă nu-mi pasă!.. Pe mine nu mă schimbă nimeni așa de ușor... Ș'apoi cu ăștia sunt mai bine. N'aveă nici-o grijă!.. Vezi, chiar eri, am întâlnit pe stradă, pe secretarul general... Când l'am salutat, mi-a răspuns zâmbind... Mă cunoaște... Cu tata a fost prieten, pot să zic... Să vezi, că după sărbători, mă duc la el cu petiție în proțap!.. Cer înaintarea... Nici nu mă las până ce nu mă voi vedea înaintat!..

— Să dea Dumnezeu! — se rugă nevasta... Desigur!.. De ce să nu ceri avansarea!.. Trebuie să fii îndrăzneț!.. În ziua de azi... Nu mai tu crezi, că-ți recunoaște altu meritele!.. Dacă nu te lăsaî călcat de toți!.. Trebuie să pui picioru în prag!..

— Îl pun!.. S'a sfârșit!.. Nu mă mai las! — se îndrăji Chiru. — O să încep și eu să fac ca toată lumea... Și lingușitor o să fiu, numai s'ajung!.. Niște nulități și au casă proprie!..

— Desigur!.. Și noi trebuia s'avem până acum o casă, cât de mică... Da s'avem! — hotără femeia cu un gest bărbătesc...

— Las', n'aveă grijă!.. Știi, sunt hotărât!.. După sărbători, la el cu petiția în proțap!..

Și prins de o bucurie mare, își luă fetița 'n brațe și încep să joace prin casă.

Nevasta încep să rădă:

— Da nebun mai ești!.. Lasă acū jocu și haidem la masă... E aproape unu!..

Trecură în sufragerie, adevă în bucătărie, căci acolo stăteau la masă, în fumul și mirosul greu de bucate...

„De am aveă și noi o sufragerie!“ eră vorba lor de câte-ori s'așezau la masă... Chiru d'abia își luase locul, și trebuie să se scoale. Cine-va bătuse la ușa din față.

Eră un ușier dela minister... Chiru îl cunoscă îndată. Cu o tresărire în inimă, îi deschise ușa. Dintr-o condică învechită de atâta purtătură, ușierul scoase o hârtie, un ordin. Chiru, luând repede coala de hârtie, nu vră să treacă dincolo, ca s'o citească față de nevastă-sa. Dar aruncându-și ochii, se opri. Un vârtej de ameteală îl prinse de-odată, dar avu puterea să nu cadă. Ordinul îl vesteă că pe ziua de 1 I Ianuarie, eră licențiat din slujbă. În cap nu-i veni alt gând, decât acela s'ascundă nevastă, groaznicul adevăr. Când o auzi, strigându-l, vără repede osândă în buzunar, și

fluerând fără grije, ca și cum nimic nu s'ar fi întâmplat, intră în sufragerie.

Fără să bănuiască nimic, nevasta îl întrebă:

— Ce caută omu ăla?... Par'că eră un ușier!..

— Da... Nimic... Mă chiamă la minister... E mult de lucru... Trebuie să facem ore suplimentare!..

— Să-ți plătească în plus! — îl povătuî femeia, care pricepeă ca un bărbat, toate treburile de biuro:

— Da, da! — încuviință Chiru, înghițând fără să steie.

Fetița îl apucă de braț și-l scutură:

— Eu vreau să-mi aducă Moș Crăciun o păpușe mare, mare, cu ochi!..

— Îți aduce... da mare!..

Fata încep să bată din palme cu bucurie.

La toate întrebările, Chiru răspunde liniștit, deși în spate simțea că-i intră tăișul unui pumnal. Ne mai putând răbdă, nepăsarea și veselia din jurul său, se sculă:

— Mă duc... Trebuie să mă duc!.. Nu vreau!..

știi, să le dau prilej... știi!..

— Dar mai stai omule! — îl opri nevasta... Că doar nu se isprăvește lumea... Să n'ai nici tihnă la masă.

— Lasă-mă... Nu, trebuie să plec.

Simțind că începeă să-i tremure buzele, își luă repede paltonul și își puse pe ușa, după ce mai avu putere să facă o glumă cu fetița.

O zi cu lapoviță, rece, apăsătoare. Pospaiul de zăpadă se topise în mulțind supăritor, mocirla revărsată în străzilor. De când a eșit pe poartă, Chiru a

Numai atâta... Se... „Se... deă seama par'că... în care trebuia să se abate, de-a-ia înainte del nesădăjduia numai întâmplarea că tocmai în clipa când credea că steaua lui a început să strălucească, tocmai în clipa ceea să primească o astfel de veste! „Noroc că n'a aflat nevasta!“ Și se gândea cu rușine, cum s'ar fi primit amândoi în clipa ceea. Ce scenă bună de comedie!.. Cum ar fi făcut haz galeria de nutra plouată a eroului, a lăudărosului!.. Din când în când se opri la o răspântie și rămânea cu ochii țintă la cer, să nu mai vadă noroiul din drumul lui.

La aprinsul felinarilor d'abia, când umezeala serei îl pătrunsesse adânc, se întoarse acasă, zgrebuit în paltonul său stropit până sus de noroi. Când îl văzu așa de abătut și în așa hal, femeia îl întrebă îngrijorată:

— Ce ai? Ți s'a întâmplat ceva?

— Ce să mi se întâmple!.. Nimic. Am alergat mult!.. Am venit pe jos... Și ce noroi!.. răspunse Chiru și căutând să pară liniștit, adăogă:

— Da fetița, unde-i?

— Doarme... Nu s'a sculat încă... Poți chiar s'o scoli!..

Chiru intră în camera de culcare și, fără să mai aprindă lampa, se lungi pe pat, lângă fetița, care cum îl simți încep să se miște. O străne în brațe cu căl-

dură, ca și când ar fi vrut s'o apere de o nenorocire. Iși simți îndată fața mângăiată de mâinile mici, moi și calde ale fetei. Deodată copilița îl întrebă:

— Da Moș-Crăciun e bun!

— Nu!.. Nu e bun!.. E rău!—îi răspuse Ghiru cu glas înecat.

— Și nu aduce jucării?..

— Nu... Ba aduce pe la copiii celor puternici, celor răi...

Toacmai atunci, întră în casă, nevasta lui, aducând o lampă aprinsă.

— Ei ce-i asta Chiru?! — îl luă din scurt. — De ce necăjești copilul... Ce fel de glumă e și asta.

— Nu-i glumă!.. De ce s'a creadă în toate fleacurile!

— Cum fleacuri?... se supără ea. — De ce n'o lași să creadă încă un an doi...

— De ce s'o mai înșelăm?.. Mai ales că anul ăsta, n'am să-i pot cumpără nimic, da nimic! — apăsă Chiru, și mângăindu-și copilul îi vorbi:

— Nu-ți aduce nimic ție... aduce băcților secretarului general...

— Vezi ce rău ești! Biata fată... Uite că-i gata să splângă... Apoi tu până ce nu-mi strici cheful, nu poți trăi! — oftă femeia gata să plângă și ea.

— Las să plângă! — strigă Ghiru sculându-se de-odată. Și tu trebuie să plângi!.. cu toții trebuie să plângem!

Atunci își dete ea seamă că se deslănțue o furtună în sufletul bărbatului.

— Ce s'a întâmplat omule?.. Spune... O, doamne, doamne!..

Chiru, într'o clipă de slăbiciune, eră cât p'aci să-i descopere adevărul. Dar gândindu-se, că i-ar strică inima tocmai de sărbători, se stăpâni înghițând un suspin:

— Nu s'a întâmplat nimic, zău...

— Ba da... spune drept! — stăruie femeia privindu-l drept în ochi.

Fără să-și plece privirea, Ghiru o lămuri:

— Ei bine să-ți spun drept!.. Am avut astăzi o mare supărare... Un dobitoc m'a insultat în cafenea, față de toată lumea!

A doua-zi Ghiru își amăneta ceasul, ca să poată „Moș-Crăciun” s'aducă o păpușe fetei lor!

Colecțiile „COSTE”

de pe anul I, II și III. se pot comanda dela administrația revistei, pentru suma de 27 cor.

Abonații noștri noi, cari doresc să aibă revista noastră dela început, le capătă toate trei colecțiile pentru suma de numai 20 coroane.

SCOARȚE pentru „COSINZEANA”

Abonații noștri cari doresc să aibă scoarțe pentru revistă pe anul 1913, sunt rugați să binevoiască a ne trimite suma de cor. 2*20. Scoarțele se expediază îndată după primirea banilor. □ □

LIBRĂRIEI DR. S. BORNEMISA

— Acu ne mai trebuie și o tor...

am scăpat de iarnă!

cunoscatō

Agăbiceanu: Schițe și poezii	2
A. Ciura: Amintiri, schițe și nucele	160
Gh. Stoica: Alte vremuri, schițe și nucele	2
F. Eftimia: Poemele singurătății, poezii	2
L. Brebreanu: Frământări, nucele	150
S. Bornemisa: Almanahul scriitorilor dela noi	100
I. Dragostae: Volintiri, schițe și poezii	180
A. Fogazaru: Misterul poeziei, roman	180
St. Lăzăr: Floarea Betulei, roman	180
A. France: Crima lui Sylvestre Bonnard, rom.	180
G. Eichenlopp: Ce poezie e copilul meu	080
S. Lagerlöf: Marșul Sfetei Veronici	060
A. Hansat: Noua lege militară	2
E. Boveia: Versuri înșurate	060
H. P. Petrescu: Văduirea și alte monologe	1
V. Stoica: Scrieri, piesă trad.	030
E. Suci: Țigăul în căruța, dialog	030
E. Suci: Sara pe niță, tablou	020
G. Tolstoi: Zări din univers	030
„ ”: Băbitor și Băbăția, poezii	030
I. Dragostae: Volintiri, poezie	030
I. Dragostae: Împăratul Egeului, poezie	030
I. Dragostae: Codreanu, poezie	030
I. Dragostae: Poezii de sărbători	030
I. Putei: Stieți din armă, comedie trad.	030
S. Bornemisa: Cele mai frumoase, poezii pop.	030
S. Bornemisa: Nucea, Naxul, Intâlnia serioasă de dragoste, Trei monologe trad.	050

Pentru poarta să se trimită deosebit 10—30 fl.

A se cere dela:

„LIBRĂRIEA DR. S. BORNEMISA” în ORĂȘTE (Szászváros).